

*Dr Senad Jašarević, vanredni profesor
Pravnog fakulteta u Novom Sadu*

ZAŠTITA LIČNIH PODATAKA ZAPOSLENIH U SRPSKOM I EVROPSKOM PRAVU¹

Sažetak: *U radu se govori o zaštiti ličnih podataka uopšte i u vezi sa radnim odnosima u regulativi Saveta Evrope, Evropske unije i Srbije. Učestalost razmene informacija o ličnosti u modernoj ekonomiji vodi mnogobrojnim povredama koje predstavljaju narušavanje privatnosti zaposlenih. Zato se mora uspostaviti odgovarajući balans između interesa društva, poslodavca i pojedinca kada se radi o pravu na informisanje o ličnosti. U Zakonu o radu Srbije od 2005. utvrđuje se da zaposleni ima pravo uvida u dokumente koji sadrže lične podatke kod poslodavca i pravo da zahteva brisanje i ispravljanje podataka koji nisu od neposrednog značaja za poslove koje obavlja. Prošle godine donet je prvi srpski Zakon o zaštiti podataka o ličnosti koji pruža zaštitu u ovoj oblasti u skladu sa evropskim standardima, ali praksa na tom planu znatno zaostaje.*

Ključne reči: *podaci o ličnosti, pravo na privatnost, dostojanstvo na radu.*

1) Uvod

Moderno društvo i ekonomija nameću potrebu česte upotrebe razmene i informacija o ličnosti u svim oblastima života, pa i domenu radnog odnosa. Učestalost razmene informacija o ličnosti prate i mnogobrojne povrede, zbog čega se u poslednjih dvadesetak godina intenzivno razvija regulativa o zaštiti ličnih podataka u svetu. Takva legislativa obuhvata i polje radnih odnosa,

¹ *Ovaj tekst rezultat je rada na projektu Pravnog fakulteta u Novom Sadu "Harmonizacija prava Republike Srbije i prava Evropske unije", u okviru invididualne teme: „Harmonizacija radnog i socijalnog prava Republike Srbije i prava Evropske unije“*

gde su česte zloupotreba ličnih podataka. Povrede najčešće vrše poslodavci, javne vlasti, mediji, ali i drugi zaposleni. Zloupotrebe mogu biti najrazličitije, budući da su informacije o pojedincima veoma heterogene. Najviše se zloupotrebe koriste podaci o zdravstvenom stanju, seksualnom opredeljenju, privatnom ponašanju, kažnjavanju, stavovima i opredeljenjima zaposlenih. Cilj zloupotrebe može da bude pritisak na zaposlenog, diskreditovanje, navođenje na „dobrovoljni otkaz“, mobing, suzbijanje štrajka, a ponekad dolazi do štetnih posledica i bez zle namere.²

Zloupotrebom informacija o zaposlenom narušava se njegova privatnost, odnosno dostojanstvo.³ Dostojanstvo na radu podrazumeva korektno i u granicama neophodnog, raspolaganje ličnim podacima o licima koja rade.⁴ Pri tome se mora uspostaviti odgovarajući balans između interesa društva i pojedinca kada se radi o pravu na informisanje, odnosno treba pomiriti pravo na slobodu informisanja sa ostalim fundamentalnim ljudskim pravima.⁵ Naime, upravo u ovoj oblasti moguć i «sukob ljudskih prava», kada pre naglašavanje jednog prava dovodi do ugrožavanja drugog. Takav je slučaj sa pravom na informisanje i pravom na privatnost, koja su međusobno korelativna. Zloupotrebe prava na informisanje mogu da dovedu do narušavanja privatnosti pojedinca i njegove porodice, usled neodgovarajućeg ili nesavesnog saopštavanja ličnih informacija.

2) Evropska regulativa o zaštiti ličnih podataka (SE, EU)

Savet Evrope i Evropska unija prednjačili su u svetu, kao i u mnogim drugim oblastima, u razvoju pravne zaštite ličnih podataka. U skladu sa tim opredeljenjem zemlje članice ovih integracija donele su

² O povredama u vezi sa ličnim podacima u domenu radnih odnosa u svetu i Evropskoj uniji videti više: *Tehnički vodič za zaštitu podataka*, Zastupnik za zaštitu informacija, UK (Internet: http://www.ico.gov.uk/upload/documents/library/data_protection/detailed_specialist_guides/personal_data_flowchart_v1_with_preface001.pdf/), str. 6, 8, 9, 14, 16; D. Senčur Peček, *Zaštita ličnosti radnika, privatnosti i dostojanstva u radnom zakonodavstvu Republike Slovenije*, Radno i socijalno pravo, Beograd, 2009, br. 1, str. 99; B. Lubarda, *Evropsko radno pravo*, Podgorica, 2004, str. 269; E. Korpič-Horvat.

³ Prema definiciji Saveta Evrope od 1970. godine (Rezolucija br. 428), pravo na privatnost je pravo živeti sopstveni život sa što manje uticaja spolja, a obuhvata ceo niz oblasti privatnosti. Videti više i u: E. Korpič-Horvat, D. Senčur Peček, op. cit, str. 95.

⁴ Uporediti: B. Lubarda, op. cit, str. 268. i E. Szyszczczak, *EC Labour Law*, Longman, 2000, str. 141.

⁵ O neophodnosti uspostavljanja ovakve ravnoteže videti više brošuri: *Human Rights, Freedom of Information and Data Protection, 2008*, str. 1, dostupno na adresi: <http://www.civilservant.org.uk/c23.pdf/> i tač. 37. preambule Direktive EU o zaštiti ličnih podataka o kojoj ćemo detaljnije kasnije govoriti.

poslednjih godina niz propisa i pratećih dokumenata o zaštiti ličnih podataka (Austrija, Nemačka, Bugarska, Kipar, Grčka, Italija, Velika Britanija, Francuska, Finska, Španija, Švedska, Švajcarska i još mnoge druge zemlje).⁶ Ustanovljene su i specijalizovane službe za zaštitu podataka.⁷

Kao organizacija uspostavljena radi unapređivanja ljudskih prava, Savet Evrope je bio prvo telo koje se ozbiljnije pozabavilo problematikom zaštite ličnih podataka. Još 1981. godine Savet donosi *Konvenciju o zaštiti lica u odnosu na automatsku zaštitu ličnih podataka*, koja će kasnije poslužiti Evropskoj uniji kao uzor za donošenje slične legislativne. Pored toga, Savet je doneo: *Konvenciju o informacijama i pravnoj saradnji u vezi sa „Službama društvenog informisanja“*, 2001. godine, Rezoluciju (73) 22 o zaštiti privatnosti pojedinaca u vezi sa elektronskim bankama podataka u privatnom sektoru - od 1973; Rezoluciju (74) 29 o zaštiti privatnosti pojedinaca u vezi sa elektronskim bankama podataka u javnom sektoru - 1974; Preporuku (81)1 o pristupu informacijama koje vode javne vlasti - 1981, Preporuku (85) 20 o zaštiti ličnih podataka u svrhu direktnog marketinga - 1985; Preporuku (86) 1 o zaštiti ličnih podataka koji se koriste u svrhe socijalne sigurnosti (1986); Preporuku (91) 10 o komunikaciji sa trećim stranama o ličnim podacima koje vode javne službe - 1991; ; Preporuku (97) 18 o zaštiti ličnih podataka prikupljenih i procesiranih u statističke svrhe - 1997; Preporuku (2002)2 o pristupu službenim dokumentima 2002. Formiran je i *Komitete eksperata za zaštitu podataka*. Takođe, Evropski sud za ljudska prava u Strazburu doneo je nekoliko značajnih odluka u vezi sa tumačenjem ove problematike.⁸

⁶ Na Internetu se mogu naći mnogi nacionalni zakoni, npr. Zakon o zaštiti ličnih podataka Velike Britanije iz 1998. godine (http://www.opsi.gov.uk/Acts/Acts1998/ukpga_19980029_en_1), Zakon o zaštiti podataka Latve iz 2000 (<http://www.dvi.gov.lv/eng/legislation/pdp/>); zakoni o zaštiti podataka o ličnosti Estonije iz 2003 (<http://www.legaltext.ee/text/en/X70030.htm>) i Litvanije iz iste godine (<http://www.dvi.gov.lv/eng/legislation/pdp/>), Holandije iz 1999 (http://www.dutchdpa.nl/downloads_wetten/wbp.pdf); Poljske iz 1997. godine sa izmenama (http://www.giodo.gov.pl/data/filemanager_en/61.doc), Bosne i Hercegovine iz 2001 (Sl. glasnik BiH, br. 32/2001, Zakon je takođe dostupan na Internetu); Bugarske iz 2002 (http://www.giodo.gov.pl/data/filemanager_en/61.doc); Slovenije iz 2004 (<http://www.ip-rs.si/index.php?id=339>); Švedske iz 1998 (<http://www.dataprotection.eu/pmwiki/pmwiki.php?n=Main.SE>).

⁷ O službama koje se u pojedinim evropskim zemljama bave zaštitom ličnih podataka, kao i u još nekim regionalnim organizacijama (OEBS) videti više na Internet adresi: http://www.dataguidance.com/features.asp?id=dgeu_sourc/

⁸ Radi se o osam odluka, koje su, zajedno sa gore navedenim dokumentima dostupne na Internet adresi: <http://www.legislationline.org/?jid=60&less=false&tid=219/>

Pravo na zaštitu ličnih podataka izvodi se inače iz *Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda*, iz 1950. godine (koju smo ratifikovali nakon stupanja u SE, 2003. godine).⁹ Prema čl. 8. te konvencije, „*Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života*“ podrazumeva sledeće: „1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske. 2. Javne vlasti neće se mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“

Naša zemlja ratifikovala je 1992. godine *Konvenciju o zaštiti lica u odnosu na automatsku zaštitu ličnih podataka*, zajedno sa kasnijim amandmanima.¹⁰ Cilj Konvencije je (prema čl. 1), da se na teritoriji svake strane ugovornice garantuje svakom fizičkom licu, bez obzira na njegovu nacionalnu pripadnost ili na mesto stanovanja, poštovanje prava na privatnost kada je reč o automatskoj obradi ličnih podataka. Konvencija se odnosi na sve vidove upotrebe ličnih podataka, pa i u vezi sa radnim odnosima.

U pravu EU zaštita ličnih podataka je izuzetno aktuelna u poslednje vreme. Po ugledu na dokumente SE, godine 1995. donosi se *Direktiva br. 95/46/ o zaštiti lica u pogledu korišćenja njihovih ličnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka*.¹¹ Pošto je bilo nedoumica u pogledu pojedinih pojmova u Direktivi, kao što su npr. značenje informacija, oblasti i subjekti na koje se zaštita proteže, sačinjeno je *Tumačenje o konceptu ličnih podataka* od 2007. godine - br. 01248 (dalje: Tumačenje).¹² Pored toga uvojene su i: *Direktiva o korišćenju ličnih podataka i zaštiti privatnosti u sektoru elektronskih komunikacija* (br. 2002/58/ES),¹³ *Standardne ugovorne klazuzle za transfer ličnih podataka u treće zemlje* (br.

⁹ Ratifikacija je objavljena u Sl. listu SCG, br. 6/2003.

¹⁰ Konvencija je objavljena u: Sl. listu SRJ – Međunarodni ugovori, br. 1/1992, Sl. - listu SCG – Međunarodni ugovori, br. 11/2005. i Sl. glasniku RS – Međunarodni ugovori, br. 98/2008.

¹¹ Obj. u: Official Journal (dalje: OJ) L 281, 23/11/1995, izmene u dok. 32003/R/-1882, od 20. 11. 2003.

¹² Slične dokumente, uz zakone, donele su još neke zemlje (npr. Velika Britanija, Nemačka). Tumačenje dostupno na: http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_en.pdf; za Britaniju pomenuti Tehnički vodič za zaštitu podataka, a za Nemačku: - *Izveštaj Ad-hok grupe za zaštitu podataka o zaposlenima – 2007*, Nemačka ([http://info.ethicspoint.com/files/PDF/whitepapers/German_Rule_\(English\).pdf](http://info.ethicspoint.com/files/PDF/whitepapers/German_Rule_(English).pdf)).

¹³ OJ L 201, 31. 7. 2002.

2004/915/ ES),¹⁴ *Pravilo o zaštiti pojedinaca u pogledu korišćenja ličnih podataka od strane kominitarnih institucija i tela i o slobodnom protoku takvih podataka* (br. 45/2001/ ES).¹⁵

Da bi se obezbedilo efikasno sprovođenje komunitarne regulative, osnovana je *Evropska komisija za zaštitu podataka (EDPS)*, kao nezavisno telo sa zadatkom da vrši nadzor nad obradom ličnih podataka u EU, da organizuje savetovanje o politikama i zakonodavstvu koje utiču na privatnost, saradnju sa sličnim telima.¹⁶ Sudsku zaštitu u ovoj oblasti vrši *Evropski sud pravde* u Luksemburgu, koji je svojim tumačenjima dao značajan doprinos unapređenju zaštite ličnih podataka u Uniji.¹⁷

Nekoliko uvodnih reči o pomenutoj Direktivi iz 1995, kao bazičnom dokumentu koji ćemo kasnije analizirati. Motiv donošenja Direktive, prema njenoj preambuli, je zaštita ljudskih prava i prava na privatnost od zloupotreba prava na informacije. Istaknuto je da bi sistemi pružanja podataka prvenstveno trebalo da služe građanima (tačka. 2. Preambule). Direktiva inače vuče korene iz nemačkih propisa s kraja pedesetih godina prošlog veka, koji su bili doneti kao reakcija na zloupotrebe iz perioda vladavine nacista.¹⁸

Direktiva pruža zaštitu svim ljudskim bićima, ne samo državljanima članica EU. Zaštita se proteže i na umrla lica, nerođenu decu, a donekle i na pravna lica - preko direktora i drugih odgovornih lica kompanija.¹⁹ Štiti i zaposlene, budući da je Komisija EZ došla do zaključka da je ova vrsta intervencije neophodna u oblasti radnog prava, odnosno da se poslodavci i treća lica moraju kontrolisati kada se radi o upotrebi ličnih podataka u svrhu radnog odnosa.²⁰

¹⁴ OJ L 385, 29.12.2004, Direktiva iz 2001. obj. u: OJ L 181, 04.07.2001.

¹⁵ Official Journal L8, 12.01.2001.

¹⁶ O radu Komisije videti više na Internet adresi: [www.edps.europa.eu], a na našem jeziku: http://www.eeg.org.yu/institucije_eu_srp_detail.php?id=17&id_m=3&id_s=1&id_j=1

¹⁷ Videti više u: J. Klosek, *Evropski sud ustanovio šire tumačenje prava o zaštiti privatnosti podataka*, Internet: <http://library.findlaw.com/2004/Mar/19/133351.html> (2008).

¹⁸ Iz: *Human Rights, Freedom of Information and Data Protection*, 2008, <http://www.civilservant.org.uk/c23.pdf/str.4>. Inače, kada se govori o Nemačkoj, u Politici je 5. 7. 2009. objavljen tekst (Lični podaci neće biti samo „lični“, autor: S. Filipović), kako je nakon niza zloupotreba i u ovoj zemlji odlučeno da se donese novi zakon o zaštiti ličnih podataka, jer stari datira iz 1978. godine, kada nije bilo modernih vidova povezivanja, interneta i mobilnih telefona. Povod je bio kada je bivši radnik jednog pozivnog centra 2008. godine prosledio kompakt disk sa više hiljada imena, adresa i bankovnih računa i time izazvao skandal.

¹⁹ O ovome videti više na str. 22. i 23. pomenutog Tumačenja.

²⁰ Videti više: E. Szyszczyzak, op. cit, str. 142 (prema dokumentu: Komunikacija Komisije o socijalnim i radnim tržišnim dimenzijama informacionog društva, COM (97), 390 final).

3) Zaštiti ličnih podataka u Srbiji

U Srbiji je zaštita ličnih podataka prilično nerazvijena, mada propisi o tome postoje već desetak godina.

Novi *Ustav* Srbije u delu o ljudskim pravima, čl. 42, predviđa pravo - „*Zaštita podataka o ličnosti*“, koje glasi: „(1) Zajemčena je zaštita podataka o ličnosti. (2) Prikupljanje, držanje, obrada i korišćenje podataka o ličnosti uređuju se zakonom. (3) Zabranjena je i kažnjiva upotreba podataka o ličnosti izvan svrhe za koju su prikupljeni, u skladu sa zakonom, osim za potrebe vođenja krivičnog postupka ili zaštite bezbednosti Republike Srbije, na način predviđen zakonom. (4) Svako ima pravo da bude obavešten o prikupljenim podacima o svojoj ličnosti, u skladu sa zakonom, i pravo na sudsku zaštitu zbog njihove zloupotrebe.“²¹ Od ovog, kao i od drugih ljudskih i manjinskih prava, prema čl. 202. Ustava, može se odstupiti jedino u vanrednom stanju i to samo u obimu u kojem je to neophodno. Mere odstupanja ne smeju da dovedu do neposnovanog razlikovanja (diskriminacije) na osnovu rase, pola, jezika, veroispovesti, nacionalne pripadnosti ili društvenog porekla.

Zakon o radu od 2005,²² uveo je u naše radno zakonodavstvo institut - „*Zaštita ličnih podataka*“. Čl. 83. Zakona utvrđuje se da zaposleni ima pravo uvida u dokumente koji sadrže lične podatke koji se čuvaju kod poslodavca i pravo da zahteva brisanje podataka koji nisu od neposrednog značaja za poslove koje obavlja, kao i ispravljanje netačnih podataka. Lični podaci koji se odnose na zaposlenog ne mogu da budu dostupni trećem licu, osim u slučajevima i pod uslovima utvrđenim zakonom ili ako je to potrebno radi dokazivanja prava i obaveza iz radnog odnosa ili u vezi sa radom. Podatke može da prikuplja, obrađuje, koristi i dostavlja trećim licima isključivo zaposleni ovlašćen za to od strane direktora.

Zaštitu u ovom pogledu *Zakon o radu* pruža i prilikom zasnivanja radnog odnosa. Prema čl. 26. Zakona (st. 2), poslodavac ne može od kandidata da zahteva podatke o porodičnom, odnosno bračnom statusu i planiranju porodice, odnosno dostavljanje isprava i drugih dokaza koji nisu od neposrednog značaja za obavljanje poslova za koje zasniva radni odnos. Takođe, poslodavac ne može da uslovljava zasnivanje radnog odnosa testom trudnoće, osim ako se radi o poslovima kod kojih postoji znatan rizik za zdravlje žene i deteta utvrđen od strane nadležnog zdravstvenog organa (st. 3. istog člana).

²¹ Sl. glasnik RS, br. 98/2006.

²² Sl. glasnik RS, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009.

Zakon o radu nije u slučaju zloupotrebe informacija, u skladu sa čl. 26. i 83. predvideo prekršajnu sankciju za protivpravno ponašanje prema zaposlenom, što ukazuje da zaštita podataka ipak ima "drugorazredan tretman" u odnosu na ostala prava zaposlenih, odnosno da je više deklarativnog karaktera.

Zaštita je ipak moguća, u parnici za naknadu štete ako je iznošenjem nastala šteta, kao i prema krivičnom pravu. *Krivični zakonik RS*, iz 2005. godine u čl. 146. predviđa krivično delo - "Neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka": "(1) Ko podatke o ličnosti koji se prikupljaju, obrađuju i koriste na osnovu zakona neovlašćeno pribavi, saopšti drugom ili upotrebi u svrhu za koju nisu namenjeni, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine. (2) Kaznom iz stava 1. ovog člana kazniće se i ko protivno zakonu prikuplja podatke o ličnosti građana ili tako prikupljene podatke koristi. (3) Ako delo iz stava 1. ovog člana učini službeno lice u vršenju službe, kazniće se zatvorom do tri godine."²³ Takođe, članom 102 (podnaslov: Sadržaj i davanje podataka iz kaznene evidencije), predviđa se u st. 3: «Podaci iz kaznene evidencije mogu se, na obrazložen zahtev, dati i državnom organu, preduzeću, drugoj organizaciji ili preduzetniku, ako još traju pravne posledice osude ili mere bezbednosti i ako za to postoji opravdani interes zasnovan na zakonu.» Izmenama zakona od ove godine (čl. 24) zabranjeno je davanje podataka o brisanoj osudi.

Prošle godine donet je i prvi srpski *Zakon o zaštiti podataka o ličnosti*.²⁴ Njime je stavljen van snage raniji savezni *Zakon o zaštiti podataka o ličnosti*, iz 1998. godine, koji nije bio zaživeo u praksi.²⁵ Uz *Zakon* su doneti *Pravilnik o načinu prethodne provere radnji obrade podataka o ličnosti* i *Pravilnik o obrascu legitimacije ovlašćenog lica za vršenje nadzora po Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti*.²⁶ Celinu sa ovim propisima čini i *Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja*, 2004. godine,²⁷ na osnovu kojeg se imenuje (prema čl. 30) *Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti*, čiji je zadatak da vrši nadzor i zaštitu u ovoj oblasti.²⁸ Poverenik vodi *Centralni registar zbirki podataka*.

²³ Sl. glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009.

²⁴ Sl. glasnik RS, br. 97/2008.

²⁵ Savezni *Zakon* se u velikoj meri bazirao na ranije izloženoj Konvenciji SE. Objavljen je u *Službenom listu SRJ*, br. 24/1998, 26/1998.

²⁶ Oba pravilnika objavljena su u *Sl. Glasniku RS*, br. 35/2009.

²⁷ Sl. glasnik RS, br. 120/2004, 54/2007.

²⁸ Donošenjem novog *Zakona* ovo lice je promenilo naziv, ali ostaje na funkciji. Videti: Odluka o izboru Poverenika za informacije od javnog značaja, *Sl. gl. RS*, br. 61/2-007. i čl. 59. *Zakona o zaštiti podataka o ličnosti*.

Za zaštitu ličnih podataka svih lica, pa i zaposlenih, može da bude značajan i *Zakon o javnom informisanju Srbije*, od 2003. godine,²⁹ kojim se u čl. 43. zabranjuje objavljivanje informacija iz privatnog života, ličnih pisanih zapisa (pismo, dnevnik, zabeleška, digitalni zapis i slično), zapisa lika (fotografski, crtani, filmski, video, digitalni i slično) i zapisa glasa (magnetofonski, gramofonski, digitalni i slično), bez pristanka lica čijeg se privatnog života informacija tiče, odnosno lica čije reči, lik odnosno glas sadrži, ako se pri objavljivanju može zaključiti koje je to lice.³⁰ Pomenute informacije i zapisi ne mogu se objaviti ni bez pristanka onoga kome su namenjeni, odnosno onoga na koga se odnose, ako bi objavljivanjem bilo povređeno pravo na privatnost ili koje drugo pravo tog lica. Pristanak dat za jedno objavljivanje, za određeni način objavljivanja, odnosno za objavljivanje u određenom cilju, ne smatra se pristankom za ponovljeno objavljivanje, za objavljivanje na drugi način ili za objavljivanje za druge ciljeve.

U slučaju povrede prava na zaštitu informacija iz ličnog života i ličnih informacija prema Zakonu o javnom informisanju, lice može tužbom protiv odgovornog urednika javnog glasila zahtevati: 1) propuštanje objavljivanja informacije; 2) predaju zapisa, uklanjanje ili uništenje objavljenog zapisa; 3) naknadu materijalne i nematerijalne štete; 4) objavljivanje presude (čl. 46). Takođe, može tražiti i deo dobiti ostvarene objavljivanjem. Ako šteta nastane objavljivanjem neistinite ili nepotpune informacije od strane državnog organa, Zakon o javnom informisanju predviđa objektivnu odgovornost države, bez obzira na krivicu, (čl. 84). Postupak je u ovim slučajevima hitan.

4) Zakon Srbije i evropski standardi

Uz pomenute odredbe Zakona o radu o zaštiti ličnih podataka, koje su relativno uopštene, za zaštitu informacija o zaposlenima ključan je *Zakon o zaštiti podataka o ličnosti*. Analiziraćemo njegove najvažnije odredbe u svetlu pomenutih evropskih standarda, u onoj meri u kojoj se njihova sadržina podudara.

Prema čl. 1. Zakona, njime se uređuju uslovi za prikupljanje i obradu podataka o ličnosti, prava lica i zaštita prava lica čiji se podaci prikupljaju i obrađuju, ograničenja zaštite podataka o ličnosti, postupak pred nadležnim organom za zaštitu podataka o ličnosti, obezbeđenje podataka,

²⁹ Sl. glasnik RS", br. 43/2003, 61/2005, 71/2009.

³⁰ Za umrlo lice pristanak mogu dati i srodnici (čl. 44). U određenim situacijama saglasnost nije potrebna (čl. 45).

evidencija, iznošenje podataka iz Republike Srbije i nadzor nad izvršavanjem zakona.

Kao u pomenutoj Direktivi EU o zaštiti lica u pogledu korišćenja njihovih ličnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka (dalje: Direktiva), zaštita se ne odnosi samo na državljane Srbije, već na sva lica. Prema čl. 1. st. 2: „Zaštita podataka o ličnosti obezbeđuje se svakom fizičkom licu, bez obzira na državljanstvo i prebivalište, rasu, godine života, pol, jezik, veroispovest, političko i drugo uverenje, nacionalnu pripadnost, socijalno poreklo i status, imovinsko stanje, rođenje, obrazovanje, društveni položaj ili druga lična svojstva“.

Podatkom o ličnosti smatra se, prema čl. 3. Zakona, svaka informacija koja se odnosi na fizičko lice, bez obzira na oblik u kome je izražena i na nosač informacije (papir, traka, film, elektronski medij i sl.), po čijem nalogu, u čije ime, odnosno za čiji račun je informacija pohranjena, datum nastanka informacije, mesto pohranjivanja informacije, način saznavanja informacije (neposredno, putem slušanja, gledanja i sl, odnosno posredno, putem uvida u dokument u kojem je informacija sadržana i sl.), ili bez obzira na drugo svojstvo informacije. *Fizičko lice* se u istom članu određuje kao čovek na koga se odnosi podatak, čiji je identitet određen ili odrediv na osnovu ličnog imena, jedinstvenog matičnog broja građana, adresnog koda ili drugog obeležja njegovog fizičkog, psihološkog, duhovnog, ekonomskog, kulturnog ili društvenog identiteta.

U Konvenciji o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu podataka Saveta Evrope (dalje: Konvencija), *lični podaci* su jednostavnije definisani nego u našem Zakonu: predstavljaju svaku informaciju u vezi sa identifikovanim fizičkim licem ili licem koje se može identifikovati (čl. 2). Kasnije je ovo značenje prošireno, tako da prema čl. 1. al. b) Amandmana uz Konvenciju, od 1999. godine, zaštita može da obuhvata (ako se država članica o tome izjasni) i podatke koji se odnose na grupe lica, udruženja, fondacije, kompanije, korporacije i druga pravna lica koja se direktno ili indirektno sastoje od pojedinaca bez obzira da li ista imaju pravni subjektivitet. Naš zakonodavac nije uključio i ovaj aspekt zaštite ličnih podataka, te je personalna obuhvatatnost našeg Zakona uža je od one u Konvenciji.

Prema čl. 2. Direktive, „*lični podaci*“ su bilo koja informacija vezana za određeno ili (direktno ili posredno) određivo fizičko lice, koja se odnosi na njen fizički, fiziološki, mentalni, ekonomski, kulturni ili socijalni identitet. Prema Tumačenju EU radi se o „*objektivnim*“ informacijama (npr. biometriški podaci) i podacima „*subjektivne*“ prirode (npr. o odnosu sa članovima porodice, stavovima). Po pravilu to su tzv. osetljive in-

formacije, ali ne moraju to biti. Potrebno je da u datim okolnostima saopštavanje takvih informacija može ugroziti privatan život i poziciju pojedinca (kao primer navode se profesionalne navike i praksa).³¹ Podaci se moraju odnositi na tačno određenu osobu ili se ta osoba može lako utvrditi kombinacijom podataka (primer su fragmentarne informacije u štampi, korišćenje lažnih pseudonima).³²

Obrada podataka prema Zakonu (isto čl. 3) je svaka radnja preduzeta u vezi sa podacima kao što su: prikupljanje, beleženje, prepisivanje, umnožavanje, kopiranje, prenošenje, pretraživanje, razvrstavanje, pohranjivanje, razdvajanje, ukrštanje, objedinjavanje, upodobljavanje, menjanje, obezbeđivanje, korišćenje, stavljanje na uvid, otkrivanje, objavljivanje, širenje, snimanje, organizovanje, čuvanje, prilagođavanje, otkrivanje putem prenosa ili na drugi način činjenje dostupnim, prikrivanje, izmeštanje i na drugi način činjenje nedostupnim, kao i sprovođenje drugih radnji u vezi sa navedenim podacima, bez obzira da li se vrši automatski, poluautomatski ili na drugi način. *Zbirka podataka* je skup podataka koji se automatizovano ili neautomatizovano vode i dostupni su po ličnom, predmetnom ili drugom osnovu, nezavisno od načina na koji su pohranjeni i mesta gde se čuvaju (isto čl. 3. Zakona). Prema čl. 4. Zakona, njegove odredbe primenjuju se na svaku automatizovanu obradu, kao i na obradu saržanu u zbirci podatka koja se ne vodi automatizovano.

U Konvenciji se utvrđuje (čl. 3), da strane ugovornice preuzimaju obavezu da primenjuju Konvenciju na zbirke i automatske obrade ličnih podataka u javnom i privatnom sektoru. Amandanima (čl. 1 – c) na Konvenciju, zaštita je proširena i na datoteke sa ličnim podacima koji nisu automatski obrađeni.

Direktiva na sličan način određuje „obradu podataka“ kao naš Zakon i očigledno je u tome, kao i mnogim drugim detaljima o kojima ćemo govoriti, poslužila kao inspiracija našem zakonodavcu. Prema čl. 2. obrada podataka podrazumeva bilo koju operaciju ili grupu operacija u vezi sa ličnim podacima, koja se čini automatskim ili drugim putem, kao što je prikupljanje, snimanje, organizovanje, skladištenje, prilagođavanje ili menjanje, obnova, konsultovanje, upotreba, saopštavanje prenosom, ras-

³¹ Evropski sud pravde doneo je nekoliko presuda o ovoj problematici: *Judgement of the European Court of Human Rights in the case Amann v Switzerland* of 16.2.2000; *the Niemietz v. Germany judgment of 16 December 1992, Series A no. 251-B, pp. 33-34, § 29, and the Halford judgment cited above, pp. 1015-16, § 42; združeni postupci - Cases C-465/00, C-138/01 and C-139/01 - od 23. 5. 2003. Videti na: <http://curia.europa.eu/en>; i u Tumačenju, str. 7.*

³² Videti više na strani 4, 6. i 13. Tumačenja.

turanje ili na drugi način činjenje dostupnim, dovođenje u vezu ili kombinovanje, blokiranje, brisanje ili uništavanje podataka. Direktiva se primarno odnosi na zaštitu u slučaju prenosa ličnih podataka automatskim putem, ali i na druge načine vođenja evidencija i baza podataka (čl. 3), odnosno saopštavanja podataka. Tako npr. u pomenutom Tumačenju o konceptu ličnih podataka navodi se da se javno saopštavanje podataka može učiniti i putem grafita.³³

Zakon se *ne primenjuje* na obradu: 1) podataka koji su dostupni svakome i objavljeni u javnim glasilima i publikacijama ili pristupačni u arhivama, muzejima i drugim sličnim organizacijama; 2) podataka koji se obrađuju za porodične i druge lične potrebe i nisu dostupni trećim licima; 3) podataka koji se o članovima političkih stranaka, udruženja, sindikata, kao i drugih oblika udruživanja obrađuju od strane tih organizacija, pod uslovom da član da pismenu izjavu da određene odredbe ovog zakona ne važe za obradu podataka o njemu za određeno vreme, ali ne duže od vremena trajanja njegovog članstva; 4) podataka koje je lice, sposobno da se samo stara o svojim interesima, objavilo o sebi, osim ako u tom slučaju očigledno pretežu suprotni interesi lica.

Podaci prikupljeni i obrađivani u druge svrhe mogu da se obrađuju isključivo u istorijske, statističke ili naučnoistraživačke svrhe pod uslovom da ne služe donošenju odluka ili preduzimanju mera prema određenom licu, uz obezbeđivanje odgovarajućih mera zaštite (čl. 6. Zakona). Ovaj član Zakona oslanja se na čl. 6. Direktive, al. b). kao i čl. 9. st. 3. Konvencije, koji dozvoljava ograničenja u vezi sa ostvarivanjem prava naznačenih u Konvenciji za automatizovane zbirke sa ličnim podacima koje se koriste u statistici ili u naučnoistraživačkom radu, kad rizik od povređivanja privatnosti zainteresovanog lica očigledno ne postoji.

Poseban tretman u Zakonu imaju „*naročito osetljivi podaci*“, u koje spadaju: podaci koji se odnose na nacionalnu pripadnost, rasu, pol, jezik, veroispovest, pripadnost političkoj stranci, *sindikavno članstvo, zdravstveno stanje* (što se odnosi i na radnu sposobnost), primanje socijalne pomoći, žrtvu nasilja, osudu za krivično delo i seksualni život. Oni se mogu obrađivati na osnovu slobodno datog pristanka lica, osim kada zakonom nije dozvoljena obrada ni uz pristanak. Izuzetno, podaci koji se odnose na pripadnost političkoj stranci, zdravstveno stanje i primanje socijalne pomoći, mogu se obrađivati bez pristanka lica, samo ako je to zakonom propisano.

Prema Konvenciji (čl. 6), lični podaci u vezi sa rasnim poreklom, političkim opredeljenjem, verskim ubedenjem ili nekom drugom vrstom

³³ Videti više na str. 17. Tumačenja EU.

ubedenja, kao i lični podaci u vezi sa zdravstvenim stanjem ili seksualnim životom mogu se automatski obrađivati samo u slučaju da domaće zakonodavstvo za to predviđa odgovarajuće garancije. Isti je slučaj i sa ličnim podacima iz kaznene evidencije.

Sličnu odredbu ima i Direktiva (čl. 8). Ne smeju se bez izričite zaglasnosti lica odavati informacije koji se odnose na rasno ili etničko poreklo, političko mišljenje, religijska ili filozofska verovanja, *sindikalnu pripadnost, o zdravstvenom stanju* i seksualnom životu. Među izuzecima od ovog pravila su davanje podataka uz izričitu saglasnost subjekta, prikupljanje informacija koje su neophodne radi ispunjavanja *obaveza u oblasti radnog prava*, upotreba u svrhu javnog interesa ili legitimnih aktivnosti fondacija, udruženja ili drugih neprofitnih organizacija – sa političkim, filozofskim, religijskim, *sindikalnim ciljevima* (st. 2, sl. a, b, d. čl. 8).

Članom 8. Zakona, utvrđuje se da obrada podataka nije dozvoljena ako: 1) fizičko lice nije dalo pristanak za obradu, odnosno ako se obrada vrši bez zakonskog ovlašćenja; 2) se vrši u svrhu različitu od one za koju je određena, bez obzira da li se vrši na osnovu pristanka lica ili zakonskog ovlašćenja za obradu bez pristanka; 3) svrha obrade nije jasno određena, ako je izmenjena, nedozvoljena ili već ostvarena; 4) je lice na koje se podaci odnose određeno ili određivo i nakon što se ostvari svrha obrade; 5) je način obrade nedozvoljen; 6) je podatak koji se obrađuje nepotreban ili nepodesan za ostvarenje svrhe obrade; 7) su broj ili vrsta podataka koji se obrađuju nesrazmerni svrsi obrade; 8) je podatak neistinit i nepotpun, odnosno kada nije zasnovan na verodostojnom izvoru ili je zastareo.

U Konvenciji se nešto slično reguliše u čl. 5. koji ima naslov „Kvalitet podataka“. Očekuje se da se lični podaci: (a) lojalno i zakonito dobijaju i obrađuju; (b) unose za tačno utvrđene i legitimne svrhe i ne koriste nenamenski; (c) da su adekvatni, relevantni i odgovarajućeg obima u odnosu na svrhu za koju su i uneti; (d) brižljivo su složeni i, kada je potrebno, blagovremeni; (e) pohranjeni su u obliku koji omogućuje identifikaciju zainteresovanih lica u periodu koji ne premašuje onaj neophodan period za svrhe za koje su i pohranjeni.

Prema pomenutoj Direktivi EU (čl. 6), od država se očekuje da obezbede: da se podaci koriste korektno i zakonito; da se prikupljaju u posebne, tačno određene i legalne svrhe i da se ne prenose dalje suprotno tim ciljevima; da informacije budu adekvatne, relevantne i umerene (ne detaljnije nego što je to potrebno); da podaci budu precizni i aktuelni; da se informacije čuvaju samo onoliko koliko je neophodno.

Naš Zakon predviđa i da se podaci prikupljaju po pravili uz *pristanak lica* na koje se odnosi, a bez pristanka je to moguće: 1) da bi se ostvarili ili zaštitili životno važni interesi lica ili drugog lica, a posebno život, zdravlje i fizički integritet; 2) u svrhu izvršenja obaveza određenih zakonom, aktom donetim u skladu sa zakonom ili ugovorom zaključenim između lica i rukovaoca, kao i radi pripreme zaključenja ugovora; 3) u drugim slučajevima određenim ovim zakonom ili drugim propisom donetim u skladu sa ovim zakonom, radi ostvarenja pretežnog opravdanog interesa lica, rukovaoca ili korisnika (čl. 12).

Prikupljanje podataka vrši se od lica na koje se odnosi ili organa uprave koji su zakonom ovlašćeni na njihovo prikupljanje. Podaci se mogu prikupljati i od drugog lica, ako: 1) je to predviđeno ugovorom zaključenim sa licem na koje se podaci odnose; 2) je to propisano zakonom ili drugim propisom donetim u skladu sa zakonom; 3) je to neophodno s obzirom na prirodu posla; 4) prikupljanje podataka od samog lica na koje se odnose zahteva prekomerni utrošak vremena i sredstava; 5) se prikupljaju podaci radi ostvarenja ili zaštite životno važnih interesa lica na koje se odnose, posebno života, zdravlja i fizičkog integriteta (čl. 14. Zakona).

Pristanak za obradu naročito osetljivih podataka daje se u pismenom obliku (čl. 16. i 17. Zakona). Organ vlasti može da obrađuje podatke *bez pristanka lica*, ako je obrada neophodna radi obavljanja poslova iz svoje nadležnosti određenih zakonom ili drugim propisom u cilju ostvarivanja interesa nacionalne ili javne bezbednosti, odbrane zemlje, sprečavanja, otkrivanja, istrage i gonjenja za krivična dela, ekonomskih, odnosno finansijskih interesa države, zaštite zdravlja i morala, zaštite prava i sloboda i drugog javnog interesa, a u drugim slučajevima na osnovu pismenog pristanka lica (čl. 13).

Prema Direktivi (čl. 7), kriterijumi da bi se prenos podataka *smatrao legitimnim* su: (a) da je subjekt nedvosmisleno dao svoju saglasnost, (b) da je saopštavanje neophodno da bi se izvršile ugovorne obaveze ili zasnovao ugovorni odnos (npr. ugovor o radu), (c) upotreba je neophodna radi ispunjavanja zakonskih obaveza subjekta koji kontroliše informacije, (d) upotreba je nužna radi zaštite vitalnih interesa subjekta podataka, (e) da je upotreba podataka neophodna radi izvršenja zadatka od javnog interesa ili vršenje službenih ovlašćenja, (f) upotreba podataka je potrebna u svrhu zakonitih interesa subjekta koji vodi informacije ili trećih strana.

U Konvenciji, odstupanje od pravila o saglasnosti lica, odnosno drugih pravila o prenosu i saopštavanju podataka moguće je samo kada je takvo odstupanje, predviđeno zakonom odnosno strane ugovornice, pred-

stavlja neophodnu meru u demokratskom društvu: (a) za zaštitu bezbednosti jedne države, za javnu bezbednost, za monetarne interese države ili za suzbijanje krivičnih dela; (b) za zaštitu subjekta podataka i prava i sloboda drugih. Slično je i u Direktivi (čl. 3, st. 2), ona se ne primenjuje na obradu ličnih podataka u vezi sa javnom sigurnošću, odbranom, državnim sigurnošću (uključujući i ekonomsko blagostanje), kao i kada su u pitanju aktivnosti u oblasti krivičnog prava.

Zanimljiv je član 9. Zakona koji ima naslov: «Odluka pomoću automatizovane obrade», u kojem se predviđa da odluka koja proizvodi pravne posledice za lice ili pogoršava njegov položaj, ne može biti isključivo zasnovana na podacima koji se obrađuju automatizovano i koji služe oceni nekog njegovog svojstva (*radne sposobnosti*, pouzdanosti, kreditne sposobnosti i sl.). Radi se takođe o rešenju preuzetom iz Direktive (čl. 15), gde se čak pominju i identični primeri (uključujući i «ponašanje», koje Zakon ne navodi).

Sem toga Zakon predviđa da je rukovalac zbirke pre prikupljanja podataka dužan da upozna lice sa svojim identitetom, svrhom prikupljanja, načinom korišćenja podataka, pravima u slučaju nedozvoljene obrade itd (čl. 15). Tu su i druga prava lica: pravo na obaveštenje o obradi (čl. 19), pravo na uvid (čl. 20), pravo na kopiju (čl. 21), pravo na ispravku, dopunu, ažuriranje, brisanje podataka, prekid i privremenu obustavu obrade (čl. 22).

Zahtev za obaveštenje uvid i kopiju podnosi se rukovaocu. Rukovalac je dužan da obaveštenje o podnetom zahtevu izda bez odlaganja, a najkasnije u roku od 15 dana od dana podnošenja, i to po pravilu u pismenom obliku. Nakon toga, u roku od 30 dana rukovalac je dužan da podnosiocu omogućiti uvid ili preda kopiju. Podatak se podnosiocu mora učiniti dostupnim u razumljivom obliku i ne može se usloviti plaćanjem naknade (čl. 27). Ako ne odgovori na zahtev u navedenim rokovima ili odbije zahtev (rešenjem), podnosilac može izjaviti žalbu Povereniku (čl. 25). Poverenik donosi odluku o žalbi u roku od 30 dana (čl. 39), a ako lice nije zadovoljno odlukom, može pokrenuti upravni spor pred sudom (čl. 43).

Direktivom su takođe posebno uređena *prava subjekta informacija* (čl. 12). On ima pravo da bez prepreka i u razumnim intervalima, bez nepotrebnih odlaganja, sazna: da li su i koje informacije o njemu saopštavane drugim licima, da zahteva ispravku, brisanje ili zaustavljanje upotrebe podataka (posebno ako se to čini na nepotpun i netačan način), da dobije podatke kome su informacije saopštavane. Izuzeci su dozvoljeni radi zaštite interesa subjekta informacije i prava i sloboda drugih građana (čl. 13). Subjekt informacije mora da ima *pravo na odgovarajuće pravno*

sredstvo, odnosno žalbu (čl. 14), kao i na *direktnu sudsku zaštitu* – bez uslovljavanja drugim prethodnim postupkom (čl. 22), *naknadu štete* (čl. 23).

Konvencijom se zahteva (čl. 8), da svako lice bude u mogućnosti: (a) da bude obavješteno o postojanju automatizovane zbirke sa ličnim podacima, njenoj osnovnoj svrsi, kao i o identitetu i stalnoj adresi ili pak adresi sedišta firme u kojoj je zaposlen rukovalac zbirke; (b) da dobija u razumnim intervalima i bez preteranih rokova ili troškova potvrdu o postojanju ili ne, u automatizovanoj zbirci ličnih podataka koji se na njega odnose, kao i da mu se ti podaci dostave u razumljivom obliku; (c) da se, prema potrebi, izbori za ispravku tih podataka ili za njihovo brisanje kad su obrađeni protivno odredbama domaćeg zakonodavstva u skladu sa Konvencijom; (d) da može podneti žalbu u slučaju da nije dobio odgovor na zahtev da mu se potvrdi ili, po potrebi, dostavi, ispravi ili izbriše neki podatak. Radi zaštite bezbednosti podataka, Konvencijom se nalaže da se preduzimaju se odgovarajuće bezbednosne mere za zaštitu ličnih podataka pohranjenih u automatizovanim zbirkama od slučajnog ili neodobrenog uništenja ili od slučajnog gubitka, kao i od neodobrenog korišćenja, unošenja izmena ili difuzije (čl. 7).

Da bi se u praksi olakšala zaštita ličnih podataka, članom 28. Direktive predviđa se obaveza država članica da uspostave jednu ili više *javnih institucija koje bi nadzirale* na njihovoj teritoriji primenu direktive (čl. 28). Ova tela bi trebalo da imaju istražna ovlašćenja, pristup informacijama, mogućnost efikasnog intervenisanja (pravo objavljivanja mišljenja, naređivanje zaustavljanja davanja, brisanja ili uništavanja podataka), kao i pravo da učestvuju u sudskoj proceduri.

Analogno ovome, našim Zakonom se predviđa Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti. U Zakonu se detaljno uređuju i prava i obaveze Poverenika (na pristup i uvid u zbirke podataka i dokumentaciju, obaveza čuvanja tajne i dr). Kao što smo rekli, Poverenik odlučuje o žalbi u vezi sa ostvarivanjem prava na obavještenje, uvid ili kopiju ličnog podatka. Poverenik takođe preko svojih ovlašćenih lica vrši nadzor nad sprovođenjem i izvršavanjem Zakona (čl. 54-56). On uspostavlja i vodi Centralni registar zbirke podataka, koji sadrži registar zbirke podataka i katalog zbirke podataka (čl. 52).

Zakonom je posebno uređena oblast obrade podataka za *delatnost javnih glasila* (čl. 29-31), pošto se radi o delikatnoj oblasti u kojoj često dolazi do povrede podataka o ličnosti. U suštini za obradu od strane novinara i drugih medijskih poslenika važe osnovna pravila iz Zakona. Uz izvesne izuzetke utvrđene članom 31. Zakona (zaštita izvora informacije,

ako bi se time bitno omelo obaveštavanje javnosti o informacijama od javnog značaja), lice čije je pravo ili interes povređeno objavljivanjem podatka u javnom glasilu i publikaciji može od urednika i izdavača da traži obaveštenje o podacima koji se o njemu obrađuju, uvid u podatke i kopiju. Prema čl. 9. Direktive, prenos ličnih podataka u žurnalističke svrhe ili za svrhu umetničkog ili literarnog izražavanja može da bude ograničen ili podložan izuzecima samo ako je to neophodno da bi se pomirilo pravo na privatnost sa slobodom izražavanja.

Zakonom se takođe reguliše *iznošenje podataka* iz Republike Srbije. To je moguće samo u zemlju potpisnicu Konvencije SE ili druge zemlje u kojima je obezbeđen stepen zaštite podataka u skladu sa konvencijom (čl. 53). Inače, ovo pitanje se već nametalo u praksi prilikom stranih ulaganja, kada su potencijalni kupci zahtevali transfer u inostranstvo određenih podataka zaposlenih od poslodavca. Ove odredbe Zakona su inspirisane delom 4. Direktive (Transfer ličnih podataka u treće zemlje), gde se kaže da je taj transfer dozvoljen samo ako treća zemlja garantuje odgovarajući nivo zaštite ličnih podataka.

Prema čl. 10. Konvencije svaka strana ugovornica preuzima obaveznu da ustanovi odgovarajuće sankcije i pravna sredstva protiv kršenja odredaba iz internog prava kojima se primenjuju osnovna načela zaštite podataka. I u Direktivi se predviđa sankcionisanje subjekta koji je povredio pravila o zaštiti ličnih podataka (čl. 24). Shodno ovome, za povrede Zakona o zaštiti podataka o ličnosti predviđene su novčane kazne od 50.000 do 1.000.000 dinara kojima će se za prekršaj sankcionisati rukovalac, obrađivač ili korisnik sa svojstvom pravnom lica. Takođe, utvrđene su i nešto niže kazne za preduzetnika i fizičko lice odnosno odgovorno lice u pravnom licu, državnom organu, organu teritorijalne autonomije i jedinice lokalne samouprave (čl. 58).

Kao što se iz izloženog vidi, naše zakonodavstvo prihvatilo je rešenja iz pravnih standarda SE i EU u oblasti zaštite podataka o ličnosti. Međutim, praksa prilično zaostaje za zakonodavnim rešenjima. Građani uglavnom nisu upoznati sa time da njihovi podaci ne mogu da se objavljuju bez njihove saglasnosti, a mnogi državni organi nisu svesni da lične podatke ne mogu uvek objavljivati bez ispunjenja određenih uslova. Kao aktuelni primeri takvih povreda navode se da je Agencija za privatizaciju objavila više desetina hiljada matičnih brojeva građana, da banke zloupotrebljavaju podatke klijenata ili kako je medicinska dokumentacija u domovima zdravlja svima dostupna.³⁴ Lični podaci se dosta zloupotre-

³⁴ Poverenik za informacije od javnog značaja izjavio je u maju ove godine da Srbija u oblasti podataka o ličnosti ozbiljno zaostaje za evropskim standardima. Videti više u

bljavaju i u oblasti radnih odnosa. Poslednjih godina registrovan je niz zloupotreba podataka o ličnosti u vezi sa zapošljavanjem, u cilju lakšeg otpuštanja ili navođenja na „dobrovoljni“ otkaz,³⁵ radi zlostavljanja na radu (mobinga), u cilju ometanja sindikalnih i štrajkačkih aktivnosti, u vidu nekorektnog nadmetanja prilikom privatizacije preduzeća, u političke svrhe (obračunavanje sa neistomišljenicima). Nije retkost da se obelodanjuju polutačni ili izmišljeni, pa čak i tačni - ali štetni, podaci o zdravstvenim i porodičnim okolnostima zaposlenih,³⁶ (neistinitim) privatnim aferama, dugovanjima, aktivnostima članova porodice, krivičnim delima i postupcima, o osuđivanosti, političkom delovanju i stavovima.

5) Zaključak

Naše pravo je poslednjih godina u velikoj meri usklađeno sa najvažnijim evropskim standardima koji se odnose na zaštitu podataka o ličnosti. Međutim, kao i u mnogim drugim oblastima, praksa zaostaje za zakonodavnim rešenjima. Kod građana, poslodavaca, državnih organa i institucija još uvek nedostaje svest o potrebi poštovanja privatnosti drugih, tako što se neće javno iznositi ili na drugi način zloupotrebljavati osetljivi lični podaci. Zbog toga bi trebalo intenzivno raditi na popularizaciji zakonskih rešenja o zaštiti podataka o ličnosti, a sa druge strane u praksi odlučno sankcionisati povrede.

tekstu radija Slobodna Evropa, od 5. 10. 2009, sa regionalne konferencije „Zaštita podataka o ličnosti“, održane u Beogradu: Srbija - Zaštita ličnih podataka na niskom nivou, www.slobodnaevropa.org/content/licni_podaci_zastita/1735095.html/ i u tekstu u vestima B-92, *Zaštita ličnih podataka*, od 20. Maja 2009, http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2009&mm=05&dd=20&nav_id=361534.

³⁵ Navodi se primer kako je Gradsko saobraćajno preduzeće Beograd isplatilo je po pravosnažnim presudama naknade nematerijalne štete pojedinim radnicima koji su otpušteni iz neopravdanih razloga davne 1997. godine. Jedan od razloga zbog kojih je presudeno u korist radnika je i činjenica da su fotografije radnika neovlašćeno uzimane iz kadrovskih dosijea, umnožavane i deljene sa ciljem da se spreči ulaz otpuštenih radnika u krug preduzeća. Videti na Internetu: http://www.advokatsavic.com/index.php?option=com_content&view=article&id=55:zatita-linih-podataka-zaposlenih&catid=34:pravni-saveti&Itemid=55

³⁶ U vezi sa potencijalnom zloupotrebom zdravstvenih podataka videti tekst: *Medicina rada u zaštiti zdravlja zaposlenih*, dnevni list „Politika – online“, 21. 2. 2008, Internet: <http://www.politika.co.yu/rubrike/Posao/Medicina-rada-u-zashtiti-zdravlja-zaposlenih.sr.html/>

*Senad Jašaravić, Ph.D., Associate Professor
Novi Sad School of Law*

Protection of personal data of employees in the Serbian and European legislation

Abstract

The article is giving short presentation of the Serbian and european (CE, EU) legal standards on the protection of individuals with regard to the processing of personal data. The objective of this legislative is encouraging free movement of personal data. But in the same tame, data-processing systems must respect fundamental human right to privacy. If the processing of data is to be fair, the data subject must be in a position to learn of the existence of a processing operation and, where data are collected from him, must be given accurate and full information. Any person must be able to exercise the right of access to data relating to him which are being processed, in order to verify in particular the accuracy of the data and the lawfulness of the processing. State must provide that the supervisory authority check such processing. If the controller fails to respect the rights of data subjects, national legislation must provide for a judicial remedy.

Serbian legislation has been harmonized to the large extent with the most important European standards related to the protection of personal data. However, as in many other areas, application of new practices legs behind the new legislation.

Key words: personal data;right to privacy;dignity of employees.